
ÚVOD

V školskom roku 2025 – 2026 prebieha už 75. ročník matematickej olympiády (MO), takže MO sa radí medzi najstaršie matematické súťaže mládeže na svete. Staršie od MO sú len súťaže v Maďarsku (od roku 1894 súťaž stredoškolského časopisu KÖMaL, teda Középiskolai Matematikai Lapok, pre základnú informáciu pozri napr. článok [117]), od roku 1934 oblastné matematické olympiády (Moskva, Leningrad), od roku 1949 v Poľsku a od roku 1950 v Bulharsku. V každom prípade je asi najvyšší čas písomne zachytiť históriu tejto súťaže, pretože pamätníkov žije už len veľmi málo.

Vedecké tituly použité v tomto článku budú značne neúplné, väčšinou z tej doby, o ktorej bude práve reč, pretože u mnohých sa časom vyvíjali až po univerzitného profesora alebo akademika ovenčeného medzinárodnými cenami. Okrem tých skratiek, ktoré budú postupne zavedené, budú použité každému zrozumiteľné skratky, ako napr. MŠ SR a podobne. Názvy a spolu s nimi aj skratky sa totiž neraz menili. Ospravedlňujem sa, ak meno niektorej osoby nie je správne, ale sťažnosti, prosím, adresujte autorom a recenzentom ročníka a iných materiálov, z ktorých som čerpal.

Žiadny autor sa nevyhne subjektívnemu pohľadu a bude to tak aj v tejto knižke, ktorá bude obsahovať aj súkromné, vyššie polstoročné reminiscencie. Spomeniem totiž mená mnohých ľudí, ktorých som osobne poznal a mali s matematickou olympiádou niečo spoločné. Určite som však vynechal nejedno meno, ktoré by si zaslúžilo byť v tejto knihe. Nebol to úmysel, ale napr. len v ročenke 24. ročníka sú mená úspešných riešiteľov v kategóriách A, B, C na 8 stranách, pritom ročníkov už prebehlo 74. Veľká násobilka dáva tušiť, že kniha len s menami by bola naozaj veľmi hrubá, asi aj pár tisíc strán, lebo okrem tých úspešných riešiteľov by bolo treba spomenúť

aj iných okolo MO. Ale keďže by sa kniha mala venovať aj tomu, čo všetko tie mená okolo MO robili, tak by sme sa dostali k číslu... prosím, odhadnite si to radšej Vy. Všetko je však založené na faktoch z histórie matematickej olympiády.

Sú tu aj časti, ktoré bude treba čítať pozornejšie, aby si človek mohol z množstva čísel vytvoriť jasný obraz, ale bez množstva čísel som to ja podať nevedel. Veď čísla sú určite dobrým podkladom pre úvahy.

Niektoré časti sú v knižke preto, aby sa budúce generácie mohli vyhnúť chybám, ktoré urobili tí skôr narodení. Pre poučenie neraz citujem z ročeniek. Navyše, platia *Murphyho zákony*, ktorých podstatou je, že čo sa môže pokaziť, to sa aj pokazí. Podobne aj *zákony profesora Parkinsona*, ktoré sú o manažmente a riadi sa nimi trh; bude preto dôležité, aby mladá generácia, ktorá v budúcnosti bude MO viesť, aspoň spomalila ich zhubné uplatnenie, najmä aby nenechala všetky peniaze určené pre MO a iné súťaže zmiznúť v spleti byrokratických predpisov. Pre súťaž zvanú MO sú – okrem žiakov – najdôležitejšie vhodné príklady, ale bez peňazí sa žiadna veľká súťaž usporiadať nedá. Talentované deti sa našťastie pravidelne a zákonite objavujú, ale peniaze sa riadia inými zákonitosťami.

Najdôležitejším podkladom pri písaní tejto knižky boli ročenky MO, ktorých vyšlo 63. Z nich sa môže záujemca dozvedieť mnoho podrobností o vývoji MO pri rokovaní tak Ústredného výboru MO ako aj o vývoji medzinárodných matematických olympiád. Nezanedbateľné pri písaní však boli aj moje viac ako 52-ročné skúsenosti, keďže v MO pracujem od roku 1973. Ťažká otázka pre mňa bola, čo do tejto knižky zaradiť, a teda čo už vynechať. Ako som vyššie písal, táto voľba je síce subjektívna, ale **striktne som sa držal faktov**. Zaradil som sem také informácie, ktoré čitateľovi umožnia urobiť si celkový obraz o tejto súťaži a aby nemusel všetko hľadať v ročenkách a na webových stránkach. Lebo na webe sa obvykle nájdu len strohé štatistické údaje, v horšom prípade zavádzajúce informácie.

Mohol som ale pritom prehliadnuť niektoré – možno aj dôležité – udalosti a mená s nimi spojené. Takže sa ospravedlňujem všetkým, ktorí tu svoje meno nenájdu. Ale keby som mal uviesť všetkých žiakov, ich učiteľov a organizátorov všetkých akcií súvisiacich s MO, tak za vyše sedem desaťročí by tých mien bolo určite viac ako stotisíc. U dievčat navyše zohráva úlohu fenomén, že ak sa neskôr preslávili, tak obvykle nie pod dievčenským menom. Takže im sa ospravedlňujem zvlášť. Na druhej strane, ak by som zaradil všetko, čo je v ročenkách (a v mojich spomienkach), tak by táto knižka mala dosť veľa hrubých dielov a bola by vyčerpávajúca nielen obsahovo. Obzvlášť som sa však snažil, aby niekedy v roku 2051 autor článku o storočnici MO nemusel krvopotne (a zrejme aj zbytočne) hľadať seriózne informácie o prvých 60 rokoch MO.

Možno by práve teraz bolo vhodné odpovedať na otázku, ktorú niektorí čitatelia pravdepodobne položia: „Prečo knihu o matematickej olympiáde od jej vzniku písal akurát Bálint?“ Nuž, neplánoval som takú knihu písať, ale bol som oslovený. Oslovil ma RNDr. Štefan Tkačik, PhD., univ. doc., vedúci riešiteľského teamu jedného projektu, či by som sa na túto (výborne zaplatenú) prácu nepodujal. Že prečo oslovil mňa? V MO robím nepretržite od roku 1973, keď ma zlanárila Janka Feťková. (Neskôr doc. RNDr. Janka Feťková, CSc.: *Janka, keby som nebol toľké roky pracoval pre MO, asi by som mal viac peňazí; ale aj tak Ti ďakujem, lebo tá práca ma obohatila iným spôsobom.*) Pracoval som najprv ako vedúci sekcie pre kategóriu C v Krajskom výbore MO Stredoslovenského kraja, neskôr podpredseda toho výboru, potom ku koncu 80. rokov predseda KV MO a teda *ex offi*o aj člen Ústredného výboru MO; v období samostatnej Slovenskej republiky stále ako predseda nového KV MO a člen SK MO, od roku 1996 ako podpredseda SK MO a od roku 2001 ako predseda Slovenskej komisie matematickej olympiády. V roku 2009 som napísal ministrovi školstva, že svoje ciele v matematickej olympiáde som splnil, takže prosím o uvoľnenie z funkcie. Po mojej abdikácii nový predseda chcel zužitkovať moje skúsenosti, takže som

neodmietol funkciu podpredsedu SK MO; nepovažoval som to za degradáciu, veď z funkcie predsedu SK MO listom ministrovi školstva som sa v roku 2009 odvolal sám... A stále ešte pracujem v tzv. úlohovej komisii, kde sa tvoria úlohy pre MO.

Pre iných ľudí by ako dôvod *prečo práve Bálint* možno stali nasledovné počty pre trochu viac prstov. Mám 79 rokov a v matematickej olympiáde pracujem 52 rokov; navyše mal som tú česť osobne poznať viacerých účastníkov 1. ročníka MO. Z nich najvýznačnejší bol profesor Jozef Moravčík, ktorý pracoval pre MO až do svojej smrti v roku 2005 a ktorý za 54 rokov odviedol pre túto súťaž neuveriteľne veľa práce. A osobne som poznal aj RNDr. Ladislava Bergera, Dr. h. c. Žilinskej univerzity. Žiaci, ktorí sa zúčastnili 1. MO v školskom roku 1951 – 1952 napr. ako 17-roční, by mali teraz viac ako 90 rokov. No a tí, ktorí ten 1. ročník MO organizovali, by mali zrejme hodne, ale naozaj hodne vyše 100 rokov. Asi preto oslovili mňa...

Obrázok 1: Súľov, 1972, sprava Jozef Moravčík, tretí je Ladislav Berger, štvrtá je Janka Feťková. (Zdroj: archív Janka Feťková)

Je ešte jeden dôvod, prečo oslovili práve mňa. Je o mne známe, že sa snažím vyjadrovať priamo a zrozumiteľne, bez zbytočného zahmlievania myšlienok. Narodil som sa v roku 1946. Po roku 1950 boli médiá dlhý čas jednotné v podávaní informácií, čo viedlo k tomu, že časť mojej generácie, ktorá si chcela zachovať vlastný úsudok, sa musela naučiť vnímať aj to, čo nebolo vyslovené priamo, jednoducho povedané, *čítať medzi riadkami*. Po roku 1989 sa spoločenské pomery zmenili, no snaha ovplyvňovať verejnú mienku nezanikla, len nadobudla nové podoby, prichádza z rôznych strán a oveľa nástojčivejšie: „*Nechceš vyznávať a šíriť náš názor? Tak Ťa onálepkujeme!*“ O to dôležitejšia je dnes schopnosť kriticky pracovať s informáciami, overovať si zdroje a byť otvorený aj názorom, s ktorými sa človek nemusí stotožňovať. V opačnom prípade hrozí, že sa k čitateľovi dostane len veľmi úzka časť obrazu, ktorú začne považovať za jedinú možnú interpretáciu.

Pri historických témach platí možno ešte viac, že samotné konštatovanie autority alebo väčšinového názoru ešte nemusí znamenať, že ide o úplný a vyčerpávajúci pohľad. Dejiny si vyžadujú poctivú prácu s prameňmi, snahu pochopiť súvislosti a ochotu klásť si otázky. To všetko uvádzam len preto, že som sa v tejto knihe snažil zachovať vecnosť a pochváliť všetko čo sa dalo, no zároveň považujem za korektné čitateľa vopred upozorniť, že na viacerých miestach môže byť vhodné čítať text pozorne a s vedomím širších súvislostí.

O 41. – 64. ročníku MO som písal o dosť podrobnejšie. Ak čitateľ neodloží túto knižku skôr, tam sa dozvie, že prečo. V knižke sú citované spomienky žiakov a ľudí okolo MO – *tvorcov úloh, organizátorov najrôznejších akcií*. Pôvodne som uvažoval aj o možných spoluautoroch, ale nakoniec som sa rozhodol, že ostanem v tom sám. Navyše, neuposlúchol som niektoré určite dobre mienené rady. Nech teda všetky nedostatky padnú na moju hlavu.